

Profesoricu Mirjanu Gross prvi put sam vidio 1958. kao student druge godine, na obrani njezine doktorske disertacije o političkom djelovanju socijalne demokracije na kraju 19. i početku 20. stoljeća u velikoj seminarskoj dvorani Odsjeka za povijest u današnjoj (i tadašnjoj) zgradi zagrebačkog Sveučilišta. Među studentima se pronio glas da je prof. Vaso Bogdanov kao član povjerenstva za obranu osporavao neka stajališta koja je prof. Gross zastupala u disertaciji, ali da su njegova gledišta odbacili i prof. Gross i predsjednik povjerenstva prof. Jaroslav Šidak. Očekivao se zbog toga spektakl, pa je u stepenasto položenim klupama u dvorani sjedilo više zainteresiranih studenata. No, predstava je izostala. Prof. Bogdanov, koji je inače na predavanjima nastupao teatralno, sjedio je posrtao uz katedru za kojom je bilo smješteno povjerenstvo (ne sjećam se trećeg člana povjerenstva) i, prebacivši nogu preko noge, pomalo odsutno i distancirano postavljao pitanja kao tek toliko, da zadovolji formu. Prof. Šidak je očigledno u sebi kiptio ali je nastojao to ne pokazati, prof. Gross je na pitanja prof. Bogdanova odgovarala mirno zastupajući stajališta iz disertacije, a on je samo indiferentno saslušao njezino izlaganje.

Našle su se tako preda mnom tri osobe koje će davati obilježje hrvatskoj historiografiji nakon 1945. godine. Vehementni i produktivni prof. Bogdanov, koji je tada predavao predmet »Povijest naroda Jugoslavije« i također hrvatsku povijest 19. stoljeća, bio je sklon podvrgavati činjenice vlastitoj interpretaciji povijesnih zbivanja i nije ostavio traga u historiografiji. Prof. Šidak, po naravi sušta suprotnost prof. Bogdanovu i njegov žestok osporavatelj, predavao je tada predmet »Opća povijest novog vijeka«. Svojom istraživačkom metodom bio je nastavljatelj šišićevske tradicionalne historiografije, uglavnom tek izričajem prilagođene marksističkom postulatu vladajuće ideologije. Bio je autoritet u hrvatskoj historiografiji na koju je bitno utjecao kao urednik *Historijskog zbornika*, tada središnjega historiografskog časopisa u Hrvatskoj, inzistirajući na strogo poštovanju izvora. Prof. Gross izgledala je uz tu dvojicu sukobljenih muškaraca kao krhka ženica, ali je ustvari znala zastupati svoja stajališta, ne samo u znanosti. Prof. Šidak je, ne želeći da itko ruši njegov autoritet, njezina drugačija stajališta ocjenjivao kao ženski kapric. Zbog toga je u jednom kasnijem razgovoru u vezi s nekim nesuglasticama s prof. Gross rekao da je »kapriciozna«, ali ju je s dozom

simpatije ipak pokušao opravdati rekavši: »Ali, znate, naša Mirjana je ipak žensko«.

Iza fizički krhkog i pri susretima nasmiješenog lika stajala je energičnost začudna za sve ono što je prof. Gross u mladosti proživjela. Rođena je u Zagrebu u židovskoj građanskoj obitelji i nakon završene gimnazije upisala je medicinu, ali joj je izbijanje Drugoga svjetskog rata i uspostavljanje Nezavisne Države Hrvatske ne samo prekinulo studij nego i bitno odredilo tijek daljnjeg života. Zbog židovskog podrijetla isključena je sa studija medicine, a zatim se 1942. u strahu od progona od strane ustaškog režima njezina obitelj sklonila u selo na granici prema Sloveniji kod hrvatske obitelji njezina nesuđenog supruga (s njim je nakon rata obnovila vezu, ali on je poginuo u prometnoj nesreći), koja je skrivala članove još nekih židovskih obitelji te pojedince protivnike ustaškog sustava. Godine 1943. je prokazana i nakon toga s majkom u 21. godini života odvedena u ženski koncentracijski logor u Ravensbrücku. Nakon sloma nacizma i NDH 1945. vratila se s majkom u Zagreb, a otac je nestao u logoru Buchenwaldu. Tešku bolest (tuberkulozu) svladala je boravkom u sanatoriju i tada novim lijekom, antibiotikom. Nije nastavila studij medicine. Okrenula se humanističkim znanostima i upisala studij povijesti na Filozofskom fakultetu. Ispite je polagala spremajući ih u sanatoriju i diplomirala 1951. godine. U novi život ušla je s dvojakim iskustvom iz ratnog razdoblja. S jedne strane to je bilo iskustvo progona od strane ustaškog režima zbog pripadnosti židovskoj zajednici i boravka u nacističkom logoru. S druge strane bilo je to iskustvo zaštite koju je njoj i obitelji pružila hrvatska obitelj riskirajući time vlastitu sigurnost. Tako se opredijelila za vjeru u bolju stranu čovjeka i uvjerenje da zlo i u Hrvatskoj pripada manjini, a slom fašizma u Europi i ustaškog režima u Hrvatskoj poduprli su u njoj uvjerenje u mogućnost drugačijeg, tolerantnijeg društva. Nakon diplomiranja zaposlila se najprije u tadašnjem Historijskom institutu tadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, a zatim 1958. kao asistentica na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta. Tako je počela njezina karijera znanstvenice i sveučilišne nastavnice koju je provela u zvanjima od docentice (1960.) do izvanredne (1964.) i redovite profesorice (1971.). Rano se povukla u mirovinu, 1982. sa 60 godina života i s nepotpunim radnim stažom.

Svoja historiografska istraživanja prof. Gross je usmjerila prema hrvatskoj povijesti druge polovice 19. i početka 20. stoljeća, prema razdoblju koje će predavati na Odsjeku za povijest, tj. razdoblju koje nije istraživao prof. Šidak koji je, prešavši na Katedru za hrvatsku povijest, svoja istraživanja i nastavu usmjerio prije svega prema preporodnom razdoblju i 1860-im godinama. Njezina istraživanja karakterizira temeljito poznavanje arhivske građe. Uz građu iz domaćih arhiva i publicistike intenzivno je koristila austrijsku arhivsku građu. Njezini boravci u Beču postali su redovite istraživačke ekspedicije u arhivskim ustanovama i upoznavanje s novom literaturom. Zajedničko je obilježje njezinih radova nastojanje da zbivanja u Hrvatskoj ne promatra izolirano, već da ih — uz izvorne hrvatske gospodarske, društvene i političke uvjete — stavlja u širi kontekst

kretanja u habsburškom okviru u kojem se Hrvatska nalazila. Tako je činila uočljivom svu kompleksnost pojava u hrvatskoj povijesti druge polovice 19. i početku 20. stoljeća, kada Hrvatska participira u kretanjima u Habsburškoj monarhiji, ali i reagira na zbivanja u vezi s Istočnim pitanjem u koje je Monarhija bila također temeljito upletena.

Na početku bavljenja povijesnim istraživanjima 1950-ih, prof. Gross se odgajala na tada u Hrvatskoj prevladavajućoj šidakovskoj metodi. Nakon raskida Jugoslavije s istočnim blokom 1948. popustio je pritisak komunističkog sustava koji je dotad pred povjesničare postavljao zadatak da se u istraživanjima služe metodama dogmatskog marksizma kakav je bio u uporabi u sovjetskoj historiografiji. U hrvatskoj historiografiji od tada je prevladala metoda koju je utjelovljavao prof. Šidak i koja je zadržala tradicionalnu metodu obojivši je tek marksističkom terminologijom. Tada se prepričavala izjava prof. Grge Novaka koji je navodno na pitanje kako primijeniti marksističku metodu izjavio da ostaje sve po starom, osim što tekstove treba malo »pocrveniti«. Kasnije su u beogradskim povjesničarskim krugovima tu metodu podrugljivo nazivali marksističkim pozitivizmom.

Prof. Gross je na početku svojih istraživanja i sama bila svjesna snažnog utjecaja prof. Šidaka na svoj rad, pa i utjecaja njegova stila obilježenog dugim, složenim rečenicama, te se kasnije sjećala kako joj se ponekad činilo kao da je njezin tekst napisao sam prof. Šidak. Već je u svom prvom tiskanom radu, objavljenom prije diplomiranja, 1950. u *Historijskom zborniku*, u ocjeni *Istorijskog glasnika* zamjerila uredništvu što u časopisu gotovo ni ne donosi informacije o »novim historijskim publikacijama i napretku historijske nauke u nas i u inostranstvu«. Istodobno je i sama pratila zapadnu historiografsku produkciju, a uskoro je uspostavila i izravne dodire sa zapadnim povjesničarima koje je upoznavala na svjetskim kongresima na kojima je sudjelovala od 1955. godine (i zatim na svim svjetskim kongresima do 1985.) te na međunarodnim znanstvenim skupovima. Uz eroziju prvotnih ideala sukobljenih s realnošću novog društva te u doticima sa zapadnom historiografijom i kontrastirajući njezino metodološko bogatstvo s historiografskim tradicionalizmom u nas i ograničenjima makar i nedogmatskog marksizma, prof. Gross je postala svjesna metodološkog zastoja u hrvatskoj historiografiji. No, u praksi je u svojim radovima ostala u brazdi šidakovske metode.

Svoja prva istraživanja prof. Gross je posvetila hrvatskoj socijaldemokraciji s kraja 19. i početka 20. stoljeća, te je i njezina doktorska disertacija nosila naslov »Uloga socijal-demokracije u političkom životu Hrvatske 1890—1905.« Disertacija je ostala neobjavljena, a nakon dolaska na Filozofski fakultet istraživanja je usmjerila prema građanskim strankama, na početku prema Hrvatsko-srpskoj koaliciji. Tako i njezina habilitacijska radnja, nastala u postupku izbora u zvanje docenta i tiskana kao knjiga 1960., nosi naslov *Vladavina Hrvatsko-srpske koalicije 1906—1907*. Ne zapostavljajući sasvim tu temu, težište istraživanja stavila je zatim na djelovanje ostalih političkih stranaka u sjevernoj Hrvatskoj posljednjih desetljeća 19. i na početku 20. stoljeća, osvrćući se povremeno na probleme iz

povijesti toga razdoblja u Dalmaciji i Istri, također i kod Hrvata u Bosni i Hercegovini. Svoju tadašnju istraživačku metodu i ocjenu hrvatske povijesti u razdoblju od 1883. do 1914., utemeljenu na nedogmatskom povezivanju gospodarskog, društvenog i političkog razvoja, dala je sažeto u svom dijelu knjige *Povijest hrvatskog naroda 1860—1914.* skupine autora (J. Šidak, M. Gross, I. Karaman i D. Šepić), objavljene 1968. godine.

Sklonost metodama zapadne historiografije prof. Gross je počela pokazivati vrlo rano. Prve simpatije za školu »analista« nalazimo, barem napisane, u prikazu rada svjetskoga kongresa povjesničara održanog u Rimu 1955. (objavljenom 1957.). Svojim prikazima i ocjenama tiskanim u časopisima afirmirala je metode socijalne historije, kao što je to učinila u prilogu »O francuskoj sociološkoj historiografiji« (1963.). Informiranje hrvatske historiografije o metodološkim tendencijama u europskoj historiografiji postat će s vremenom njezina stalna praksa, a svoje spoznaje o suvremenoj metodologiji posredovat će mladim kolegama »peripatetičkom školom«, razgovorima, konzultacijama i upućivanjem u metodološku literaturu. Nasuprot domaćoj »događajnoj« historiji, koja inzistira na jedinstvenosti pojedine činjenice, isticala je metodu u kojoj su temeljni pojmovi »struktura« kao cjelina međusobno povezanih i međuovisnih činjenica i »proces« kao slijed promjena, oblikovanja i preoblikovanja struktura u vremenu.

Nakon nekih prethodnih najava, pravac kojim će sama krenuti u novim istraživanjima pokazala je 1971. u članku o utjecaju socijalne strukture na značaj nacionalnog pokreta u hrvatskim zemljama u 19. stoljeću, tiskanom u Münchenu na njemačkom jeziku u zborniku posvećenom europskim nacionalnim pokretima (»Einfluss der sozialen Struktur auf den Charakter der nationalen Bewegung in den kroatischen Ländern«). Njezinu metodološkom otvaranju pridonio je popuštanje ideološke rigidnosti vladajuće komunističke partije u tadašnjoj državi. Interesu za problematiku nacije i nacionalnih ideologija poticaj je dalo otvaranje »nacionalnog pitanja« u Jugoslaviji 1960-ih, koje je u Hrvatskoj kulminiralo u pokretu 1970./71. godine. Srećom uporaba metoda socijalne povijesti u tumačenjima nacionalnog fenomena 19. stoljeća nije mogla izazvati osporavanje ni rigidnijih »marksista« u političkim strukturama. Uostalom, elementi metodološkog približavanja zapadnim historiografijama bili su u to doba prisutni i u historiografijama srednjoeuropskih zemalja Istočnog bloka, a prof. Gross je napose cijenila i prihvatila tipologiju nacionalnih pokreta češkog povjesničara Miroslava Hrocha.

Nakon određene diskrepancije između njezinih znanstvenih radova i načelnog pristajanja uz suvremene metode povijesnih istraživanja, knjiga *Povijest pravaške ideologije* (1973.) prvi je opsežan rad u kojemu je došao do izražaja nov metodološki pristup s elementima strukturalizma. U njoj je prvi put ono što je dotad nazivano pravaškom »idejom« i promatrano prije svega kroz političku praksu pravaštva obrađeno kao »ideologija«, tj. kao vrijednosni sustav, kao strukturirana cjelina sastavljena od međuovisnih elemenata — nacionalnih, političkih, kulturnih, društvenih shvaćanja, povijesne predodžbe i projekcije budućnosti —

zasnovana na najširim interesima slojeva koji je nose, a podvrgnute cilju nacionalne integracije i stvaranja nacionalne države. Ideologiju pravaštva prof. Gross je prikazala kao jednu od suvremenih europskih romantičnih nacionalnih ideologija, ukazujući tako na uključenost hrvatskih kretanja u europski okvir.

U istraživanja fenomena nacije 19. stoljeća, napose u Srednjoj Europi i time u Hrvatskoj, unijela je sociološki pojam nacionalne integracije temeljen na poimanju o stratifikaciji, raslojavanju dotada polariziranog feudalnog, staleški uređenog društva u procesu modernizacije i oblikovanju društvenih slojeva te njihova poimanja o vlastitom grupnom identitetu. Polazila je pritom od činjenice da su u 19. stoljeću, stoljeću izgradnje društva na osnovama kapitalizma i građanskog liberalizma te političkog organiziranja na načelima nacionalizma, u sklopu procesa društvene stratifikacije nastajali i ulazili u društveni i politički život novi društveni slojevi koji su se, onako kako su nastajali, integrirali u naciju svaki sa svojom varijantom nacionalne ideologije.

Nacionalne ideologije u hrvatskom društvu 19. stoljeća sustavno je — osim u brojnim člancima ili zatim u knjigama u sklopu šire problematike — obradila u trima knjigama posvećenima ideologiji Stranke prava i strossmayerovske Narodne stranke. Osim u već spomenutoj knjizi *Povijest pravaške ideologije* učinila je to u knjigama *Izvorno pravaštvo* (2001.) i *Vijek i djelovanje Franje Račkoga* (2004.). Južnoslavensku ideologiju Narodne stranke, kako ju je najsustavnije oblikovao Franjo Rački, ocijenila je kao izraz procesa integriranja u modernu hrvatsku naciju tradicionalne društvene elite plemstva i građanstva proizašle iz feudalnog društva koja je južnoslavenskom idejom nastojala prevladati partikularne intencije pripadnika te iste društvene elite protivnih hrvatskom identitetu. Ocijenila je da je južnoslavenska ideja iz hrvatske kulturne tradicije, uz uvijek prisutnu i postupno sve naglašeniju hrvatsku ideju, posredovala u procesu hrvatske nacionalne integracije tradicionalne društvene elite, te je njezin »jugoslavizam« označila kao hrvatsku nacionalnu integracijsku ideologiju tradicionalne društvene elite. Pravaštvo je prikazala kao izraz procesa hrvatske nacionalne integracije novoga građanstva koje se oblikovalo u drugoj polovici 19. stoljeća, kojemu je umjesto južnoslavenske ideje iz hrvatske kulturne tradicije bliža bila izvorna hrvatske etnička svijest, a s druge je strane bilo otvorenije suvremenom liberalizmu i demokratizmu. Izvorno Starčevićovo pravaštvo i njegov aksiom apsolutnoga hrvatskog nacionalnog identiteta i suvereniteta te neodvisne hrvatske države utemeljen na hrvatskom državnom pravu prikazala je kao nacionalnu integracijsku ideologiju tipa karakterističnog za suvremene nacionalne pokrete i njihove programe nacionalne integracije i oblikovanja nacionalnih država. »Moderno pravaštvo« Čiste stranke prava Josipa Franka ocijenila je kao izraz procesa nacionalne integracije sitnograđanskog sloja koji se oblikovao krajem 19. i na početku 20. stoljeća i koji je bio sklon političkom oportunističkom rješenju za politički položaj Hrvatske tražilo u »okviru« Habsburške monarhije (tzv. okvirništvo). U svojim je radovima M. Gross dala znanstveno utemeljeno objašnjenje

nastanka i karaktera hrvatskih nacionalnih ideologija 19. stoljeća te ih svojim interpretacijama oslobodila mogućnosti političke aktualizacije. S jedne strane je južnoslavensku ideju Narodne stranke prikazala kao proizvod hrvatske sredine i problema hrvatske nacionalne integracije određenog društvenog sloja i oslobodila tereta unitarističke interpretacije, a ideologiju izvornog pravaštva oslobodila tereta optužbe da je bila preteča ustaštva. Rezultate svojih istraživanja hrvatskih nacionalnih ideologija nikada nije izravno politički aktualizirala, ali je 1971., kad je i počela istraživati pravaštvo, u časopisu *Hrvatsko sveučilište* koje je pokazivalo sklonost »Hrvatskom proljeću« među ostalim objavila članak »Kontinuitet hrvatske državnosti«, a u godinama nakon sloma pokreta s drugim je hrvatskim povjesničarima odlučno ustajala protiv velikosrpskih povijesnih interpretacija.

Svoju je istraživačku metodu prof. Gross obogaćivala novim istraživačkim modelima i na njima su zasnovana njezina istraživanja društva u sjevernoj Hrvatskoj druge polovice 19. stoljeća. To je prije svega shvaćanje o modernizacijskim procesima i odnosu modernizacijskog »centra« i »periferije«. Oba su pojma prisutna 1980. već u naslovu njezina članka »Modernizacija izvana — reforme u građanskoj Hrvatskoj i Slavoniji za neoapsolutizma«. Ti se elementi zatim kod prof. Gross obogaćuju weberovskim shvaćanjima o odnosu moći te o kulturi kao čimbeniku povijesnog razvoja. Spomenuti članak, uz neke kasnije, bio je najava bavljenja prof. Gross razdobljem neoapsolutizma, a istraživanja provedena pod ozračjem ideala »totalne historije«, tj. prikaza svih razina povijesnih kretanja, odvela su je u pustolovinu koja je uz metodološku osposobljenost zahtijevala i golem istraživački napor. Rezultat toga rada te istraživanja u domaćim i bečkim arhivima bile su dvije voluminozne knjige o sjevernoj Hrvatskoj nakon 1848. godine do početka 1880-ih godina. Prva, *Počeci moderne Hrvatske u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji* (s podnaslovom: *Neoapsolutizam u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji 1850—1860.*), tiskana je 1985. godine. O namjeri da »modernizaciju izvana«, tj. nastojanja bečkog središta da modernizaciju u sjevernoj Hrvatskoj — izgradnju građanskog društva i njegovih institucija — provede samo i u svom interesu, prikaže na što je moguće više razina povijesnog totaliteta govore područja koja su u knjizi obrađena: demografsko-socijalni razvoj; uprava, sudstvo, policija, žandarmerija, vojska; zemljišno rasterećenje, pokreti na selu; prometnice, gospodarske ustanove; školstvo, crkvene i religijske zajednice; razina integracije hrvatske nacije, nacionalne ideologije; tisak, književnost, književni jezik, historiografija, prirodne znanosti itd.

Prema istom modelu i uz jednak istraživački napor prof. Gross je pristupila istraživanju sljedećih dvaju desetljeća, tj. vremena kada domaće snage nastoje provesti »modernizaciju iznutra«. Tako je nastala knjiga *Prema hrvatskome građanskom društvu* (s podnaslovom: *Društveni razvoj u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća*), objavljena 1992., kojoj je neke dijelove napisala dr. sc. Agneza Szabo. Ona čini cjelinu s prethodnom knjigom, na koju se izravno nadovezuje. Te dvije knjige zajedno čine doista impre-

sivno djelo ne samo opsegom nego i istraživačkim rezultatom te činjenicom da su u njemu metode »nove historije« u djelu prof. Gross i u hrvatskoj historiografiji dotad najdosljednije i najpotpunije primijenjene. Knjige su, objedinjene u jednom svesku u nešto sažetijem obliku, 1993. tiskane na njemačkom jeziku kod uglednog nakladnika (Böhlau Verlag), pod naslovom *Die Anfänge des modernen Kroatien* (s podnaslovom: *Gesellschaft, Politik und Kultur in Zivil-Kroatien und Slawonien in den ersten dreissig Jahren nach 1848*).

Jednako su kapitalna djela njezine dvije knjige u kojima je iznijela desetljećima prikupljena znanja o metodologiji i razvoju povijesne znanosti (tiskane su u ukupno pet izdanja od kojih jedno na njemačkom jeziku). Znanje prikupljano prvih četvrt stoljeća iznijela je cjelovito u knjizi *Historijska znanost. Razvoj, oblik, smjerovi* (1976., drugo dopunjeno izdanje 1980.). Nakon novih spoznaja prikupljenih tijekom daljnjeg četvrt stoljeća objavila je sadržajem znatno obogaćenu knjigu, koja je obuhvatila i najnovija kretanja u historiografiji, pod naslovom *Suvremena historiografija. Korijeni, postignuća, traganja* (1996. i 2001.). Slična, tako temeljita i tako opsežna knjiga nije postojala na njemačkom jeziku te je 1998. objavljena u njemačkom prijevodu pod naslovom *Von der Antike bis zur Postmoderne. Die zeitgenössische Geschichtsschreibung und ihre Wurzeln*.

Tijekom 1960-ih i 1970-ih godina, uz prof. Gross pojedini povjesničari tadašnje srednje generacije počeli u svojim radovima pokazivati da u nekim elementima teže na različite načine izaći iz okvira tradicionalne »dogadajne« povijesti, ali je prof. Gross svojim tiskanim radovima i izravnim dodirima stvarala ozračje koje je poticalo povjesničare, napose mlađe, da se bilo samostalno ili pod njezinim manjim ili većim utjecajem, putem izravnih dodira ili preko radova, počnu uključivati u suvremena metodološka kretanja. Mi iz tada mlađe generacije dijelili smo povjesničare na nas, »strukturaliste« i na ostale, metodološki neosviještene »dogadajce«. U to vrijeme se još održavala ideja o pisanju višesveščanog djela o hrvatskoj povijesti koju je 1971. potaknuo te godine osnovani Institut za hrvatsku povijest, koji je na svojim projektima okupljao čitavu hrvatsku historiografiju. Rad na »sintezi hrvatske povijesti« (kako je kolokvijalno nazivana) bio je zastao dijelom zbog političke atmosfere nakon sloma pokreta u Hrvatskoj 1971., ali također zbog umnogome nespojivih razlika među potencijalnim autorima u metodološkom pristupu. Prof. Gross je u takvoj situaciji nakon izlaska njezine knjige *Historijska znanost* (1976.) pokušala dati poticaj da se otvori rasprava o bitnim povijesnim problemima i metodološkom pristupu u pripremi rada na »sintezi« afirmirajući pritom izričito metode »socijalne historije«. Tako je do kraja 1979. nastao zbornik *Društveni razvoj u Hrvatskoj (od 16. stoljeća do početka 20. stoljeća)* u kojemu je kao urednica okupila deset suradnika različitih usmjerenja koji su napisali priloge o pojedinim razdobljima ili problemima hrvatske povijesti (predgovor je napisan u studenom 1979., a knjiga-zbornik tiskana je 1981.). Ni ta knjiga doduše nije utjecala na nastavak rada na »sintezi«, ali je njezino predstavljanje bilo povod da se manifestiraju suprotstavljena metodološka polazišta tradicionalne i suvremene historiografije. Naime, na predstavljanju u

prostorijama Sveučilišne naklade Liber u razizemlju Sveučilišta, prof. Gross je istaknula prilog povijesnoj znanosti onih tekstova u zborniku koji donose novi pristup. Na to je reagirao prof. Šidak tvrdnjom da doprinos povijesnoj znanosti ne daju prilozi koji sadrže novi pristup, već oni koji donose nove podatke. Bio je to dramatičan susret dviju etapa u razvoju hrvatske historiografije, jedne koju je vodio prof. Šidak čuvajući i učvršćujući njezine znanstvene temelje, i druge u kojoj je prof. Gross snažno poticala njezino metodološko osuvremenjivanje. Historiografija je posljednjih desetljeća krenula dalje razgranatim stazama, ali u hrvatskoj historiografiji nakon 1945. stoje u temeljima jednako prof. Šidak i prof. Gross.

Svojim istraživanjima prof. Gross je stekla ugled u zemlji i inozemstvu. Predavala je kao gost profesor na sveučilištima i institutima u SAD-u, Velikoj Britaniji i Austriji. Sudjelovala je, kao što je već rečeno, na svim svjetskim kongresima povijesne znanosti od 1955. do 1985. i pozvanim predavanjima na brojnim znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu.

Za svoj znanstveni rad dobila je više domaćih i inozemnih nagrada. Za objavljene knjige dobila je nagradu »Josip Juraj Strossmayer« (dva puta) te prestižnu austrijsku nagradu »Anton Gindely«, koja je tada prvi put dodijeljena knjizi koja izvorno nije bila napisana na njemačkom jeziku. Odlikovana je Austrijskim ordenom za znanost I. razreda za dugogodišnju plodnu suradnju s austrijskim povjesničarima i medaljom Češke akademije znanosti. Godine 2004. izabrana je u zvanje *professor emeritus* Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Posmrtno je odlikovana »Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića« za zasluge u znanosti.

Hrvatska historiografija treba joj biti zahvalna ne samo zbog priloga koje je dala istraživanju hrvatske povijesti druge polovice 19. i početka 20. stoljeća, već još više zbog toga što joj je u vrijeme kad je to bilo najpotrebnije dala poticaj da se iz tradicionalne historiografije počne transformirati u historiografiju utemeljenu u suvremenim metodama povijesne znanosti.

• *Nikša Stančić*